

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.7.1.10>

SŁOWNICTWO TABU I CECHY JEGO REPRODUKCJI W TŁUMACZENIACH ARTYSTYCZNYCH

Nataliia Volynets

*aspirant Wydziału Filologii Hiszpańskiej i Francuskiej
Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Lingwistycznego
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-0311-5471

e-mail: nataliia_volynets@ukr.net

Adnotacja. Słownictwo tabu jest jedną z cech definiujących każdą kulturę. To właśnie w takiej warstwie języka znajdują odzwierciedlenie pewne realia życia i stosunek przedstawicieli określonego społeczeństwa do nich, odzwierciedlone są ważne wartości moralne każdego narodu. W artykule przedstawiono współczesne interpretacje zjawiska tabu w ruchomym uzusie, cechy klasyfikacji słownictwa tabu, a także przedstawiono problematykę tłumaczenia hiszpańskojęzycznych wulgaryzmów w języku ukraińskim. Odtworzenie takich jednostek komunikacyjnych skłania tłumacza do poszukiwania odpowiedników w celu zachowania pragmatyki tekstu i odtworzenia efektu ekspresji emocjonalnej. Nadmierne użycie wulgaryzmów, ich złagodzenie, pominięcie lub odtworzenie dosłownego znaczenia w tłumaczeniu może zniekształcić styl autora i zepsuć ogólne wrażenie pracy.

Słowa kluczowe: tabu, język hiszpański, tłumaczenie artystyczne, odtworzenie słownictwa tabu, tłumaczenie wulgaryzmów.

THE KEY FEATURES OF TRANSLATION OF TABOO LANGUAGE IN LITERARY TEXT

Nataliia Volynets

*Postgraduate Student at the Faculty of Spanish and French Philology
Kyiv National Linguistic University (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-0311-5471

e-mail: nataliia_volynets@ukr.net

Abstract. Taboo vocabulary is one of the defining features of any culture. It is in this layer of language that certain realities of life and the attitude of representatives of a certain society are reflected, and important moral values of each nation are reflected, too. The article presents modern interpretations of the phenomenon of taboos in the language usage, features of the classification of taboo vocabulary, as well as outlines the problems of translation of Spanish non-normative lexical units into Ukrainian. The reproduction of such communicative units encourages the translator to find adequate equivalents to preserve the pragmatics of the text and reproduce the emotionally expressive effect. Excessive use of abusive language, its softening, omission or reproduction of the literal meaning in translation can distort the author's style and spoil the overall impression of the work.

Key words: taboo, Spanish language, literary translation, reproduction of taboo vocabulary, translation of non-normative elements.

ТАБУЙОВАНА ЛЕКСИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ В ХУДОЖНІХ ПЕРЕКЛАДАХ

Наталія Волинець

*аспірантка факультету іспанської та французької філології
Київського національного лінгвістичного університету (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-0311-5471

e-mail: nataliia_volynets@ukr.net

Анотація. Лексика табу є однією із визначальних рис будь-якої культури. Саме в такому пласті мови знаходять своє відображення певні життєві реалії та ставлення до них представників певного соціуму, віддзеркалюються важливі моральні цінності кожного народу. У статті представлені сучасні трактування феномена табу в мовному узусі, особливості класифікації табуйованої лексики, а також окреслена проблематика перекладу іспаномовних ненормативних лексичних одиниць українською мовою. Відтворення таких комунікативних одиниць спонукає перекладача до пошуку адекватних відповідників для збереження прагматики тексту та відтворення емоційно-експресивного ефекту. Надмірне вживання лайливої лексики, її пом'якшення, опущення або відтворення буквального значення під час перекладу можуть спотворити стиль автора та зіпсувати загальне враження від твору.

Ключові слова: табу, іспанська мова, художній переклад, відтворення табуйованої лексики, переклад ненормативних елементів.

Вступ. Великий німецький поет і мислитель Й.В. Гете розглядав переклади з однієї мови на іншу як «один з найбільш впливових і найбільш суттєвих засобів спілкування між людьми» (Гарбовський, 2004). Істинність цієї думки підтверджена світовою історією розвитку людських стосунків та історією розвитку науки про перекладознавство. Переклади відіграють надзвичайно важливу роль у сучасному житті кожного народу та у розвитку його національної ідентичності. Кожна окрема мова, яка є основним інструментом творення національної культури, формує її по-своєму, відображаючи духовні запити народу та особливості його менталітету, які, разом узяті, утворюють його мовну картину світу.

Відповідно, кожен художній твір, який створюється в межах окремої лінгвокультури, є відбитком специфіки мислення народу, що є її носієм, відбитком його світобачення. Однією з характерних рис будь-якої національної культури є певна регламентація комунікативної діяльності та правил поведінки людини у соціумі, членом якого вона є. Зазначена регламентація є одним з проявів етносоціокультурного феномена, відомого в науковій літературі як табу.

У наш час вивчення табу йованої, а за іншою термінологією ненормативної лексики, з огляду на різні чинники, є одним із прогресуючих напрямів мовознавчих досліджень. Табу йована лексика – це не просто лексичні одиниці, що передають певний емоційний стан мовця або спрямовані проти співрозмовника з метою принизити чи образити його, в ній знаходять своє відображення моральні цінності та ідеологічні принципи кожного суспільства. Зауважимо у цьому зв'язку, що національно-культурна специфіка табу розглядається дослідниками в різних аспектах: релігійнознавчому (Дж. Фрейзер, Г. Спенсер), культурологічному (К. Леві Строс), філософському (Дж. Серль, Л. Леві Брюль, Х. Ортега-і-Гассет), психологічному (З. Фрейд) та соціологічному (П. Гіро).

В останні десятиліття феномен табу привернув увагу мовознавців та лінгвокультурологів. Цьому явищу, яке впливає певною мірою на комунікативну діяльність та правила поведінки людини у соціумі, до якого вона належить, присвятили свої дослідження такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як К. Аллан (2006), В. Алікберов (2013), Х. Авіла Кабрера (2015), О. Бабаєва (2004), Ф. Бацевич (2007), А. Білас (2006), Д. Бузаджи (2006), М. Венчжан (2012), Р. Газізов (2011), Л. Гришаєва (2005), А. Давиденко (2015), В. Карасик (2006), М. Касас Гомес (1986), Л. Клепуц (2009), Я. Попова (2014), С. Салупере (2005), М. Ткачівська (2014), М. Тульнова (2010), Ю. Єловська (2017), П. Чамісо (2008), С. Форманова (2013) та інші.

Попри значний інтерес дослідників до цього явища, актуальним є питання дефініції табу, що це явище являє собою та який його вплив на процес міжкультурної комунікації. Також відкритим залишається питання систематизації, класифікації та комплексного вивчення різних за своєю природою табу йованих одиниць у перекладацькому аспекті.

Отже, **метою** цієї розвідки є критичне осмислення понятійної сутності явища «табу»; вживання табу йованої лексики в іспаномовних художніх творах та особливості її перекладу українською мовою. Відповідно до мети у роботі поставлено такі **завдання**:

- 1) розглянути різні точки зору на концептуальні підходи до дослідження явища табу;
- 2) виявити особливості класифікації табу йованих лексичних одиниць;
- 3) окреслити проблематику відтворення іспаномовної табу йованої лексики під час перекладу українською мовою.

Основна частина. Етимологія лексеми «табу» не є чіткою та прозорою. Це поняття в лінгвокультурному аспекті не має єдиного визначення у працях учених. У багатьох історичних розвідках, присвячених питанню табу, дослідники пояснюють, що це слово (ісп. *tabú*, франц. *tabou*, англ. *taboo*, від полінезійського *tapu* – заборонений, священний, недоторканий) відкрив англійський мореплавець, капітан Джеймс Кук, після експедиції на острів Тонга. Місцеві жителі вживали цей термін, коли не можна було чогось або когось торкатись, дивитись на щось або на когось, розмовляти з кимось, або ж це стосувалось певних життєвих принципів.

Здебільшого різні визначення цього явища, які наводяться у словниках, вказують на те, що табу являє собою заборону на певні дії, на вживання певних слів та використання окремих предметів відповідно до релігійних переконань певної лінгвоспільноти. Наприклад, в Академічному тлумачному словнику української мови автори трактують поняття табу як релігійну заборону певних дій, своєрідну заборону вживати за певних умов ті або інші слова, зокрема власні імена (Словник української мови, 1979: 11). Сучасні модифікації цього поняття свідчать про те, що табу не завжди є релігійною заборonoю. Деякі вчені розширюють визначення поняття «табу», додаючи до його денотативної сфери певні соціальні аспекти. Так, іспанський фахівець із соціолінгвістики Ф. Морено Фернандес вказує на те, що до табу належать слова, яких потрібно уникати зазвичай через соціальні, політичні та сексуальні мотиви (Moreno Fernández, 1998: 201).

Визначення української вченої О. Селіванової є більш чітким порівняно з попередніми, оскільки відображає всі прояви цього феномена, адже дослідниця вважає, що табу є своєрідним виявом магічної функції слова, заборона вживання деяких слів зумовлена соціально-політичними, історико-культурними, релігійними, етнічними й естетичними чинниками. Табу поширюється на власні імена (померлих, родичів, вождів, богів), назви тварин, що є предметом полювання, на позначення смерті, небезпечної хвороби, деяких частин тіла, обсценних, непристойних речей і дій тощо (Селіванова, 2010: 713).

Німецький психолог та лінгвіст К. Бюлер висунув гіпотезу щодо магічного образу мислення та життєвих установок на ранніх етапах історії людства, згідно з якою магічна функція мови є однією з найдавніших, адже називання речей, на думку вченого, їхнім справжнім, істинним ім'ям у такій моделі світу перетворюється

на могутній (як рятівний, так і небезпечний) засіб апеляції мовця до самого світу речей (Бюлер, 1993: 166). Треба зазначити, що в науковому середовищі віра в магічну силу слова висвітлена в роботах учених Р. Якобсона, К. Бюлера та Н. Мечковської.

Варто зазначити, що в наш час такі вірування в магічну силу слова є певною мірою актуальними і для сучасного іспаномовного суспільства. Наприклад, на Півночі Іспанії, в Галісії, для мешканців сільської місцевості табується лексема *lobo* (вовк), натомість вживають *o outro* (інший, той) (Montero Cartelle, 1981: 42). Так, у провінції Леон, у регіоні Кабрера, вважали, що у вовка *ojo maligno* (лихе око), тому на пастуха, який подивився в очі вовку, накладали табу: йому було заборонено дивитись на дітей, на жінок, адже він міг їм наврочити (Charro Gorgojo, 1998). В Андалусії для жителів сільської місцевості накладається табу на назви певних тварин, які вважаються небезпечними та можуть завдати шкоди. Заборонено, наприклад, казати *la culebra* (вуж), тому що поява цього плазуна є вісником біди, а натомість вживають *bicha* (змія) (J.de la Plata, 2011).

Поняття табу в мовному узусі. Мовознавці пов'язують зазвичай це явище з номінативними одиницями мови, але більшість досліджень вказує на те, що табуйованими у суспільстві є насамперед поведінка людини та певні реалії, в яких вона живе і які осмислюються через мову.

У сучасній лінгвістиці до табуйованих елементів мовного узусу відносять: 1) заборону на вживання в акті мовлення певних мовних одиниць; 2) заборону на вживання не лише слів, але й цілих тем, неприпустимих для буденного обговорення; 3) заборону, накладену на певні комунікативні одиниці, що пов'язані з найважливішими моральними цінностями; 4) окремі вчені розглядають табу не просто як заборону вживати певні лексичні форми, але й говорити про певні речі.

Багато іспанських¹ дослідників вживають різні терміни на позначення мовного табу: *malas palabras* (вульгарні слова), *lenguaje ofensivo* (лайлива лексика), *lenguaje soez* (обсценна лексика), *palabrotas, tacos* (матюки), проте варто зазначити, що не всі слова-табу належать до категорії обсценної лексики. Обсценізми корелюють із семантично одноплановими одиницями інших мовних реєстрів, але порушення соціального табу наділяє це слово негативною конотацією (Ставицька, 2008: 14).

Згідно з когнітивними принципами трактування явища табу, заборона накладається не на лексичні одиниці, а на концепт. Заборона на табуйований концепт не має лінгвістичного обґрунтування, оскільки вона зумовлена екстралінгвістичними факторами, а табуйовані слова є відображенням ідеології певної соціальної групи. Отже, мовне табу – це соціолінгвістичний феномен, який варіюється від суспільства до суспільства (Andersson and Trudgill, 1992).

Лінгвісти К. Аллан та К. Барідж (1992) зазначають, що, незважаючи на багатоманіття культур, що мають певні національні, етнічні, регіональні відмінності та є одним із ключових факторів, що зумовлюють виникнення табу, все ж існують загальнолюдські, універсальні табу, які притаманні кожному суспільству: смерть, хвороби, частини тіла, надприродні сили тощо, відмінність полягає лише у ступені табуйованості таких лексем і тем.

На думку іспанського мовознавця Е. Монтеро Картельє (1981), табу має дві можливі причини виникнення: це – страх саме до слова, що пов'язане з магічною функцією мови, а також соціальні причини, коли страх викликає не саме слово, а конотації та асоціації, які породжуються ним.

Нез'ясованим залишається також питання способів вираження табу. Так, іспанські лінгвокультурологи П. Мартінез Вальдуса (1995) і Л. Андерссон та П. Траджил (1992) вказують на такі можливі ситуації: коли табуйована поведінка не має відображення у мові (інцест, канібалізм), заборони, які стосуються лише мовної форми (у деяких племен на півночі Австралії заборонено називати імена померлих, а також слова, що схожі за звучанням).

Таким чином, що до способу вираження табу, то науковці виділяють на комунікативному рівні вербальні та невербальні табу. До невербальних табу дослідники відносять жести, міміку, пози, запах, систему культурних знаків (звичаї та традиції), а також певні дії, які є неприйнятними для конкретної лінгвоспільноти. Такий підхід вказує на те, що йдеться про широку сферу вжитку, яка охоплює, з одного боку, культурні традиції та звичаї, а з іншого – систему невербальної комунікації. Російський лінгвіст Г. Крейдлін (2018) слушно зауважує, що важливу роль відіграє класифікація табуйованих тілесних об'єктів та деяких незначкових рухів, які досі залишаються без належної уваги з боку дослідників, адже те, що підлягає табу в одній культурі, в іншій може сприйматись як норма. Вищезазначена класифікація, на думку дослідника, є необхідною для уникнення комунікативної невдачі в ході невербальної комунікації (Крейдлін, 2018: 6).

Багато дослідників явища табу (О. Бабаєва, Ф. Бацевич, В. Кашкін, М. Веньчан, Я. Попова, М. Тульнова, Х. Шредер, К. Аллан та К. Барідж, А. Сестеро Мансера, Е. Креспо Фернандез) до вербальних заборон відносять також тематичні табу, тобто ті, що передбачають заборону на певну тему спілкування в межах конкретної лінгвоспільноти.

Професор В. Карасик (2006) серед комунікативних табу виділяє такі три типи відповідно до норм спілкування: 1) жорсткі заборони, що стосуються непристойної, грубої або вульгарної поведінки (висловлювання, натяжки, жести, що стосуються сексуальної сфери та фізіологічної діяльності людини, яких необхідно уникати); 2) природні заборони, що пов'язані з нормами поведінки та є наслідком людських почуттів (сміятись на похоронах, казати прокльони на весіллі); 3) конвенціональні заборони, які передбачають норми спілкування в певній соціальній та етнокультурній спільноті: тема здоров'я, конфесійної приналежності тощо (Карасик, 2006: 25–26).

¹ Див. праці Ávila J.J., Fernández R., Chamizo Domínguez P, Lopez Morales H, Casas Gómez M. та ін.

Іспанська дослідниця А. Сестеро Мансера (2015), узагальнюючи класифікації, представлені у роботах іспаномовних дослідників², виділяє такі чотири базові мовні табу: 1) магічно-релігійні заборони; 2) сексуальні заборони; 3) скатологічні заборони; 4) соціальні заборони. Вчена висвітлює також причини та сфери вжитку цих мовних табу. На її думку, магічно-релігійні заборони – це частина стародавніх, традиційних табу, головною причиною яких є страх, адже зазвичай вони пов'язані з релігією та надприродними силами. До цієї категорії табу належать також згадка про смерть та хворобу. Сексуальні заборони, пише іспанська дослідниця А. Сестеро Мансера, є частиною соціального табу, основною причиною яких є порядність та дотримання моральних норм пристойності. До таких табу вчена відносить назви частин тіла та статевих органів, сексуальні практики, статевий акт, поведінку, місце та якості, що пов'язані із сексуальним поривом, потягом тощо. Мотивуючим фактором скатологічних заборон є сором. До вказаної сфери зараховуються фізіологічні процеси (випорожнення), найменування задньої частини тіла нижче спини, назви «результатів фізіологічних функцій», їх деривати та інвективи. Головною причиною соціальних табу, наголошує вчена, є повага до оточуючих людей та ввічливість. Зокрема, до таких заборон можна віднести класову приналежність, економічний стан, сімейні стосунки, фізичні та психічні вади, етнічну та расову приналежність, злочинну поведінку і насамперед в іспаномовному середовищі це літній, небажаний вік тощо.

Оригінальне трактування причин мовних табу зустрічаємо у праці іспанського дослідника А. Гарсія Мартінеса "*El tabú: una mirada antropológica*". Фахівець доводить, що актуальні табу в сучасному західному суспільстві зазнали значних змін, що, на його думку, пов'язано зі зміною традиційної моделі сім'ї. Автор стверджує, що раніше кожен етап життя (пологи, народження, хрестини, похорон) супроводжувався певними традиційними заходами, де діяли відповідні табу. Наприклад, у період статевого дозрівання табуйованими були слова, що стосувалися вагітності, менструації, смерті, а також слова на позначення інтимних стосунків. Нині ці соціально-побутові табу не є актуальними для західного суспільства, оскільки відбулися значні зміни в моделі традиційної сім'ї (одностатеві шлюби), наукові досягнення (штучне запліднення, сурогатне материнство), а також відбулась детабуїзація поняття «секс».

Дослідник Е. Креспо Фернандез (2005), вивчаючи різні мовні табу, наголошує на тому, що необхідно виділяти не лише причини виникнення табу, але й різні категорії табу, інакше кажучи, різні сфери вжитку табуйованої лексики. Вчений виділяє три основні причини накладання табуйованої заборони, які поділяються на різні категорії: страх (надприродне, смерть, хвороба); сором (функції тіла, сексуальна сфера); повага (прагнення уникнути соціального конфлікту). Науковець підкреслює, що існують табу, які можуть водночас належати до двох категорій, як наприклад, лексема *SIDA*, у якій поєднується табу страху смерті із соромом (Crespo Fernández, 2007: 28). Дослідник розвиває думку, що чим більше категорій поєднує певна реальність, тим суворішим буде ступінь дотримання табу, але все залежить від контексту, який може поєднувати різні категорії. Вчений наголошує, що такі сфери вжитку, як магічно-релігійна, у сучасному іспаномовному суспільстві табууються менше, ніж політично-економічна та соціальні сфери.

Проблематика перекладу табуйованої лексики. Лексика табу формує великий пласт мови, відображає культурні особливості та моральні цінності кожного народу. Труднощі перекладу такої лексики пов'язані з пошуками такого відповідника, який має зберегти стиль автора та емоційний ефект першотвору.

Серед загальних тем, присвячених дослідженню ненормативної лексики, фахівці³ виділяють насамперед нецензурну лексику, референтними сферами вжитку якої є акти богохульства, секс, усі можливі метафоричні та метонімічні перенесення (частини тіла, фізичні та розумові вади, смертельні хвороби, дії обсценного характеру), образи людської гідності, висміювання політичних лозунгів, ідеологічних настанов тощо (Модестов, 2006: 249).

На думку відомих російських теоретиків та практиків перекладознавства В. Комісарова (1990), О. Швейцера (2009) та А. Федорова (2002), основним критерієм перекладу виступає прагматична еквівалентність, яка полягає у збереженні та відтворенні мети комунікації оригіналу. У цьому відношенні відтворення табуйованої лексики у перекладах художніх творів є одним із чинників, що визначають його цінність та адекватність.

Розглянемо на підтвердження сказаного приклад з твору відомого перуано-іспанського письменника М. Варгаса Льоси «Скромний герой» (*Héroe discreto*) у перекладі С. Борщевського.

Este viejo de mierda se las sabe todas (Vargas Llosa, 2013: 85).

В іспанській мові лексема *mierda* (пряме значення *лайно, гівно*) належить до скатологічної сфери. З цією комунікативною одиницею утворюються експресивні вирази, що мають різні значення та виражають обурення, незадоволення, вказують на жалюгідність, нікчемність ситуації або людини. Але перекладач уникає прямого значення цього слова під час перекладу, а відтворює цю фразу за допомогою стилістично забарвленої лексики «*цьому клятому старигану пальця в рот не клади*» (Варгас Льоса, 2014: 40), зберігаючи емоційність забарвлення та зміст висловлювання. У цьому разі перекладач вживає прийом контекстуальної заміни. Такий спосіб перекладу, на думку В. Комісарова (1990), пов'язаний із особливостями певного контексту, який змушує перекладача відмовитися від використання одного із варіантних еквівалентів та підібрати варіант перекладу, що є доцільним у конкретному випадку.

Слово *puta* (буквальне значення *повія*) належить до обсценізмів сексуальної сфери. Відомий іспанський лінгвіст М. Касас Гомес (1986) зазначає, що раніше ця лексема була евфемізмом до слова *mujer pública* (*жінка легкої поведінки*), проте згодом набула негативної конотації та стала табуйованою. Нині в іспанському

² Див. праці Montero (1981), Casas (1986), Calvo (2011), Crespo (2007), Pizarro (2013).

³ Див. праці В. Модестова, Х. Авіла-Кабрера, В. Желвиса.

мовному середовищі є багато лайливих виразів, зворотів та фраз з цим словом, що мають грубі відповідники в українській мові.

– *El puta que escribió esto tiene buena ortografía – afirmó el sargento* (Vargas Llosa, 2013: 85).

– У мерзотника, який це написав, добра орфографія, – мовив сержант (Варгас Льоса, 2014: 15).

¡Ni un **puto** centavo! (Vargas Llosa, 2013: 210).

Жодного **клятого** мідяка! (Варгас Льоса, 2014: 90).

Putá madre, qué mundo era éste (Vargas Llosa, 2013: 223).

В якому світі ми живемо, **трясця його матері** (Варгас Льоса, 2014: 95).

Muerte triste, en una comisaría, enfermo de frustración, por culpa de unos hijos de puta sin cara y din nombre (Vargas Llosa, 2013: 140).

Сумна смерть – у поліцейському відділку, через розпач, винуватцями якого були невідомі **покидьки** (Варгас Льоса, 2014: 63).

Перекладач застосовує прийом контекстуальної заміни, що дозволяє відтворити табуйовані лексеми за допомогою слів, підібраних з урахуванням контексту їх вживання та мовленнєвих норм і традицій української мови. Така лексична перекладацька трансформація дозволяє зберегти мету комунікації.

У художніх творах лексеми такого семантичного наповнення можуть виступати як мовна характеристика героїв, засобами оцінки дій персонажів, а також слугують для передачі місцевого колориту, опису побуту та звичаїв.

Наприклад, у творі іспанського письменника К. Руїса Сафона (2017) «Тінь вітру» (*La sombra del viento*) є антигерой Франсиско Фумеро, він найманий військовий, який зрадив своїх друзів, після війни перетворився на корумпованого поліцейського-ката. Перекладу з іспанської мови українською немає, проте є переклад на англійську. Автор роману вживає ненормативну лексику для розкриття образу цього героя.

– *Un asunto particular. Hemos venido a visitar a un familiar.*

– *Si, a tu puta madre. Anda, sé un buen chaval y cuéntale de verdad a tu amigo inspector Fumero qué coño hacéis tú y tu amigo aquí. Colabora un poco, joder, y así me ahorras hacerle una cara nueva a tu niñato* (Ruiz Zafón, 2016: 666).

“A privat metter. We came to visit a relative”.

“Sure, your **fucking mother**. Come on, be a good boy and tell your pall Inspector Fumero the truth about **what the fuck you and your friend are doing here. Damn it, just cooperate a bit, and you’ll save me going over this smart little kid**” (Ruiz Zafón, 2004: 655).

Як бачимо, в такому перекладі нецензурна лексика виконує ідентичну функцію, як і в тексті оригіналу. Завдяки прийому буквального перекладу зберігається емоційний ефект першотвору.

Під час перекладу цього фрагмента українською мовою перекладач застосовує прийом контекстуальної заміни та опущення. Прийом опущення ненормативної лексики під час перекладу перетворює мовлення героя на сухе та монотонне.

– *Особиста справа. Ми приходили відвідати родича.*

– Родича? Тільки не кажи, що твою **кляту мамір!** Будь чемним хлопчиком і розкажи своєму старому приятелю інспектору Фумеро правду. Трохи співпраці – і ти позбавиш мене від необхідності бити цього маленького розумного хлопчика (Сафон, 2017: 344).

У наступному прикладі ненормативна лексика вживається для передачі емоційного стану персонажа, а тому переклад не повинен ані пом’якшувати, ані підсилювати його.

Cuando la vida te da por el culo, es de sabios hacerse maricón. Y a usted, amigo mío, la vida está a punto de darle por el culo a base de bien (Ruiz Zafón, 2016: 992).

Коли життя грає тебе в дупу, найрозумніше зробитися **педарастом**. А тебе, мій друже, життя ось-ось **добряче виграє** (Сафон, 2018: 393).

Un hijo de siete leches muy seguro de que tarde o temprano lo derrotaría. “Te equivocas, concha de tu madre”, murmuró (Vargas Llosa, 2013: 143).

– **Скурвий син**, певний, що рано чи пізно його здолає. «Поміляєшся, **трясця твоєї матері!**» – пробурмотів **Фелісіто** (Варгас Льоса, 2014: 64).

Перекладач, застосовуючи прийом контекстуальної заміни, знаходить функціональний відповідник, що зберігає стиль автора та мовну характеристику персонажів.

Висновки. Проведене дослідження продемонструвало, що поняття табу – це лінгвокультурний феномен, заборона називати у процесі комунікації предмети, явища, які пов’язані з різними позамовними чинниками (морально-етичні норми, національно-етнічні традиції, релігія, суспільно-політичні погляди та закони тощо). Поняття «табу» в мовному узусі передбачає заборону на вживання певних комунікативних одиниць із відповідним значенням. Лексеми такого пласту відображають моральні та ідеологічні орієнтири певного народу. У сучасних іспаномовних художніх творах використання ненормативної лексики є одним із важливих компонентів, оскільки вона виконує емоційно-експресивну функцію, передає особливості сприйняття картини світу певним соціальним прошарком людей, до якого належать герої твору. Переклад таких комунікативних одиниць вимагає від перекладача ґрунтовних фонових знань, розуміння того, яку стилістичну функцію виконує така лексика в тексті, щоб відтворити задум автора та зберегти закладений у творі емоційний ефект.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/tabu> (дата звернення: 01.03.2021).
2. Аликберов В.И. Сленг и перевод (Slang & Translation) : учебное пособие. Тернополь : Навчальна книга–Богдан, 2013. 72 с.
3. Бабаева Е.В. Лингвокультурологические характеристики русской и немецкой аксиологических картин мира : дис. ... доктора фил. наук : 10.02.20. Волгоград, 2004. 438 с.
4. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ, 2007. 205 с.
5. Білас А.А. Відтворення арготизмів в українських перекладах французької художньої прози XIX–XX століть : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Івано-Франківськ, 2006. 244 с.
6. Бузаджи Д.М. Норма ненормативного: ругаємся адекватно. *Мосты*. 2006. № 1 (9). С. 43–55.
7. Бюлер К. Теория языка: Репрезентативная функция языка. Москва, 1993. 501 с.
8. Варгас Льоса М. Скромний герой: роман / пер. з ісп. Харків, 2014, 479 с.
9. Венъжан М. Языковое табу: эвфемизм в современном русском языке. *Гуманитарные исследования*, № 3 (43), с. 49–57. URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=18846638>.
10. Газизов Р. Коммуникативная категория вежливости в немецкой лингвокультуре : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філ. наук : спец. 10.02.04. Уфа, 2011. 45 с.
11. Гарбовский Н. Теория перевода. Москва, 2007. 544 с.
12. Гришаева Л. Культурные табу и их влияние на результат коммуникации. *Вестник ВГУ*. 2005. С. 282–297.
13. Давиденко А.О. Лінгвістичні аспекти перекладу ненормативної лексики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2015. № 19 (2). С. 145–147.
14. Словська Ю. Табу в мовленнєвій практиці українців : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Кривий Ріг, 2017. 221 с.
15. Карасик В., Слышкин Г. Запрет, табу, эпатаж в коммуникативном пространстве. *Коммуникативные технологии в образовании, бизнесе, политике и праве XXI века: Человек и его дискурс*. 2006. № 2. С. 13–33.
16. Клепуц Л. Функціональна парадигма ненормативної лексики в постмодерній літературі. *Studia Methodologia : науковий збірник*. Тернопіль : ТНПУ, 2009. № 29. С. 107–112.
17. Комиссаров В. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва, 1990. 253 с.
18. Крейдлин Г. Невербальные и смешанные коммуникативные табу в разных культурах. *Известия РАН. Серия литература и язык*. 2018. № 4. С. 5–14.
19. Модестов В.С. Художественный перевод: история, теория, практика. Москва : издательство литературного института им. А.М. Горького, 2006. 463 с.
20. Попова Я. Коммуникативная обработка табуированных речесмыслов в институциональном дискурсе : дис. ... канд. фил. наук : 10.02.19. Красноярск, 2014. 238 с.
21. Салупере С.М. Неприличный перевод: о возможности и нужности перевода обценной лексики. *Злая лая матерная*: сб. ст. / под ред. В.И. Желвиса. Москва : Ладомир, 2005. С. 206–215.
22. Сафон Карлос Руїс. Лабіринт духів: роман / пер. з ісп. Харків, 2018. 800 с.
23. Сафон Карлос Руїс. Тінь вітру: роман / пер. з ісп. Харків, 2017. 576 с.
24. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Київ, 2010. 844 с.
25. Ставицька Л. Українська мова без табу. Київ, 2008. 455 с.
26. Ткачівська М.Р. Мовні «заплави» або лихослів'я (перчений хліб перекладача). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2014. № 3. С. 50–57.
27. Тульнова М. Табу в контексте глобализации. *Политическая лингвистика*. 2010. № 4 (34). С. 176–181.
28. Федоров А. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва, 2002. 416 с.
29. Форманова С.В. Стилiстичні особливості інфективи в українській мові. *Записки з українського мовознавства*. 2013. № 20. С. 121–131.
30. Швейцер А. Теория перевода: статус, проблемы. Москва, 2009. 216 с.
31. Allan K., Burridge K. Forbidden Words. Taboo and the Censoring of Language. Cambridge, 2006. 307 p.
32. Anderson P., & Trudgill P. Bad language. London, 1992. 202 p.
33. Ávila-Cabrera J. Propuesta de modelo del análisis del lenguaje ofensivo y tabú en la subtitulación. *Revista Electrónica de Lingüística Aplicada*, No. 12, pp. 37–56. URL: <https://eprints.ucm.es/id/eprint/50076/> (дата звернення: 03.03.2021).
34. Casas Gómez M. La interdicción lingüística. Mecanismos del eufemismo y disfemismo. Cádiz. 1986. 297 p.
35. Cestero Mancera A. La expresión del tabú: estudio sociolingüístico. *Boletín de filología*. 2015. No. 50 (1). P. 71–105.
36. Chamizo Domínguez P. Tabú y lenguaje: las palabras vitandas y la censura lingüística. *Thémata. Revista de filosofía*. 2008. No. 40. P. 31–46.
37. Charro Gorgojo M. La sombra del lobo. *Revista de folklore*. 1998. No. 207. URL: <https://funjdiaz.net/folklore/06sumario.php?num=207> (дата звернення: 07.03.2021).
38. Crespo Fernández E. El eufemismo, el disfemismo y los procesos mixtos: la manipulación del referente en el lenguaje literario inglés desde mediados del siglo XIX hasta la actualidad. URL: <http://hdl.handle.net/10045/10297> (дата звернення: 21.02.2021).
39. De la Plata J. Viejas supersticiones locales. *Diario de Jerez*. 2011. 14 de febrero. URL: https://www.diariodejerez.es/jerez/Viejas-supersticiones-locales_0_451455130.html (дата звернення: 07.03.2021).
40. García Martínez A. El tabú: una mirada antropológica. *V. Domínguez (ed.), Tabú, la sombra de lo prohibido, innombrable y contaminante. Ensayos de cine, filosofía y literatura, Ocho y Medio*, Madrid, 2005. С. 143–180.
41. Martínez Valdeuza P. El tabú lingüístico. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1400821> (дата звернення: 03.03.2021).

42. Montero Cartelle E. El eufemismo en Galicia: (su comparación con otras áreas romances). Santiago de compostela, 1981. 325 p.
43. C. Ruiz Safón La sombra del viento: A Novel /Carlos Ruiz Safón. Barcelona: Planeta, 2017. 1124 p.
44. C. Ruiz Safón. El laberinto de los espíritus: A Novel. Barcelona : Planeta, 2016. 928 p.
45. Vargas Llosa M. Héroe discreto. Paperback. 2013.

References:

1. Akademichnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/tabu>.
2. Alykberov, V.Y. (2013). *Slenh y perevod* [Slang & Translation]. Ternopol: Navchalna knyha–Bohdan.
3. Babaieva, E.V. (2004). *Lynhvokulturolohycheskye kharakterystyky russkoi y nemetskoï aksyolohycheskykh kartyn myra* [Linguocultural characteristics of the Russian and German axiological of the worldview]. (Doctoral dissertation). Volgograd.
4. Batsevych, F. (2007). *Slovnyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii* [Dictionary of terms of intercultural communication]. Kyiv.
5. Bilas, A.A. (2006). *Vidtvorennia arhotyvmiv v ukrainskykh perekladakh frantsuzkoi khudozhnoi prozy XIX–XX stolit* [Reproduction of slang in Ukrainian translations of Franch fictional works of art of the XIX–XX centuries]. (Doctoral dissertation), Ivano-Frankivsk.
6. Buzadzhy, D.M. (2006). *Norma nenormatyvnoho: ruhaemsia adekvatno* [The norm of non-normative: we swear adequately]. *Mosty*. No. 1 (9). P. 43–55.
7. Biuler, K. (1993). *Teoriya yazyka: Reprezentatyvnaia funktsiia yazyka*. [Language theory: The representative function of language]. Moskva.
8. Venchzhan, M. (n. d.). Yazykovoe tabu: evfemyzm v sovremennom russkom yazyke [Language taboo: a euphemism in modern Russian]. *Humanytarne yssledovaniia*, No. 3 (43), P. 49–57. Retrieved from: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=18846638>.
9. Hazyzov, R. (2011). *Kommunikatyvnaia katehoriia veshlyvosti v nemetskoï lynhvokulture: avto-ref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dok. fil. nauk: spets. 10.02.04* [The communicative category of politeness in German linguoculture]. Ufa.
10. Garbovskii, N. (2007). *Teoriia perevoda*. Moskva.
11. Hryshaeva, L. (2005). *Kulturnye tabu y vliyaniye na rezultat komunikatsii* [Cultural taboos and their influence on the result of communication]. *Vesnyk VHU*. P. 282–297.
12. Davydenko, A. (2015). *Linhvistychni aspekty perekladu nenormatyvnoi leksyky* [Linguistic aspects of the translation of non-normative lexic]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia "Filolohiia"*. No. 19 (2). P. 145–147.
13. Yelovska, Yu. (2017). *Tabu v movlennievii praktytsi ukrainsiv* [Taboo in the modern practice of Ukrainians]. (Doctoral dissertation). Kryvyi Rih.
14. Karasik, V., Slyshkin, G. (2006). *Zapret, tabu, epatazh v kommunikativnom prostranstve* [Prohibition, taboo, shocking in the communicative space]. *Kommunikativnye tekhnologii v obrazovanii, biznese, politike i prave XXI veka: Chelovek i ego diskurs*. No. 2. P. 13–33.
15. Kleputs, L. (2009). *Funktsionalna paradyhma nenormatyvnoi leksyky v postmodernii literaturi* [Functional paradigm of profanity in postmodern literature]. *Studia Methodologica: naukovyi zbirnyk*. Ternopil: TNPU, No. 29. P. 107–112.
16. Komissarov, V. (1990). *Teoriia perevoda (lingvisticheskie aspekty)* [Translation theory (linguistic aspects)]. Moskva.
17. Kreidlin, G. (2018). *Neverbalnye i smeshannye kommunikativnye tabu v raznykh kulturakh* [Non-verbal and mixed communication taboos across cultures]. *Izvestiia RAN. Seriia literatura i iazyk*. No. 4. P. 5–14.
18. Modestov, V. (2006). *Khudozhestvennyi perevod: istoriia, teoriia, praktika* [Literary translation: history, theory, practice]. Moskva.
19. Popova, Ia. (2014). *Kommunikativnaia obrabotka tabuirovannykh rechesmyslov v institutsionalnom diskurse* [Communicative processing of taboo speech meanings in institutional discourse] (Doctoral dissertation). Krasnoïarsk.
20. Salupere, S.M. (2005). *Neprilichnyi perevod: o vozmozhnosti i nuzhnosti perevoda obstchennoi leksiki* [Indecent translation: on the possibility and necessity of translating obscene vocabulary]. *Zlaia laia maternaia: sb. st. pod red. V.I. Zhelvisa*. Moskva. P. 206–215.
21. Selivanova, O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Kyiv.
22. Stavytska, L. (2008). *Ukrainska mova bez tabu* [Ukrainian language without taboos]. Kyiv.
23. Safon, K. (2018). *Labirynt dukhiv: roman; per. z isp.* [Labyrinth of spirits]. Kharkiv.
24. Safon, K. (2017). *Tin vitru: roman; per. z isp* [Shadow of the Wind]. Kharkiv.
25. Tkachivska, M. (2014). *Movni "zaplavy" abo lykholiv (perchenyi khliv perekladacha)* [Language "floodplains" or gossip (pepper bread of the translator)]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Filolohichni nauky*. No. 3. P. 50–57.
26. Tulnova, M. (2010). *Tabu v kontekste hlobalyzatsii* [Taboo in the context of globalization]. *Polytycheskaia lynhvystyka*. No. 4 (34). P. 176–181.
27. Fedorov, A. (2002). *Osnovy obshchei teoryi perevoda (lynhvysticheskye problemy)* [Fundamentals of general translation theory (linguistic problems)]. Moskva.
28. Formanova, S. (2013). *Stylistychni osoblyvosti infektyvy v ukrainskii movi* [Stylistic features of the infective in the Ukrainian language]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*. No. 20. P. 121–131.
29. Shveitsner, A. (2009). *Teoriya perevoda: status, problemy* [Translation theory: status, problems]. Moskva.
30. Allan, K., Burridge, K. (2006). *Forbidden Words. Taboo and the Censoring of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

31. Anderson, P., & Trudgill, P. (1992). *Bad language*. London: Penguin books.
32. Ávila-Cabrera, J. (2015). Propuesta de modelo del análisis del lenguaje ofensivo y tabú en la subtitulación. *Revista Electrónica de Lingüística Aplicada*, (12), 37–56. Retrieved from: <https://eprints.ucm.es/id/eprint/50076/>.
33. Casas Gómez, M. (1986). La interdicción lingüística. Mecanismos del eufemismo y disfemismo. Cádiz.
34. Cestero Mancera, A. (2015). La expresión del tabú: estudio sociolingüístico. *Boletín de filología*. No. 50 (1). P. 71–105.
35. Chamizo Domínguez, P. (2008). Tabú y lenguaje: las palabras vitandas y la censura lingüística. *Thémata. Revista de filosofía*. No. 40. P. 31–46.
36. Charro Gorgojo, M. (1998). La sombra del lobo. *Revista de folklore*. No. 207. Retrieved from: <https://funjdiaz.net/folklore/06sumario.php?num=207>.
37. Crespo Fernández, E. El eufemismo, el disfemismo y los procesos mixtos: la manipulación del referente en el lenguaje literario inglés desde mediados del siglo XIX hasta la actualidad. Retrieved from: <http://hdl.handle.net/10045/10297>.
38. De la Plata, J. (2011). Viejas supersticiones locales. *Diario de Jerez*. 14 de febrero. Retrieved from: https://www.diariodejerez.es/jerez/Viejas-supersticiones-locales_0_451455130.html.
39. García Martínez, A. (2005). El tabú: una mirada antropológica. V. Domínguez (ed.), *Tabú, la sombra de lo prohibido, innombrable y contaminante. Ensayos de cine, filosofía y literatura, Ocho y Medio*, Madrid, P. 143–180.
40. Martínez Valdeza P. *El tabú lingüístico*. Retrieved from: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=1400821>.
41. Montero Cartelle E. El eufemismo en Galicia: (su comparación con otras áreas romances). Santiago de compostela, 1981. 325 p.
42. C. Ruiz Safón (2017). *La sombra del viento: A Novel*. Barcelona: Planeta.
43. C. Ruiz Safón (2016). *El laberinto de los espíritus: A Novel / Barcelona: Planeta*.
44. C. Ruiz Safón (2004). *The Shadow of the Wind*. New York.
45. Vargas Llosa M. (2013). *Héroe discreto*. Paperback.

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.7.1.11>

SEINSVERGESSENHEIT W FILOZOFII MARTINA HEIDEGGERA

Mariia Dankanich

aspirantka Katedry Filozofii

Dnieprzańskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Olesia Honczara (Dniepr, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0003-2253-1227

e-mail: maria_dankanich@ukr.net

Adnotacja. Prezentowany artykuł bada koncepcję Martina Heideggera „zapomnienia bycia” (Seinsvergessenheit) i jej implikacje w świetle analizy historycznej i filozoficznej. Twierdzi się, że heideggierska koncepcja zapomnienia bycia pośrednio i nieświadomie wyraża chrześcijańskie elementy eschatologiczne językiem filozofii (ontologii). Pomimo akcentowanego dystansu Heideggera od chrześcijaństwa, wydaje się, że jego myśl nadal wyrażała chrześcijański pogląd na świat. Jak twierdzi, tracąc swoje bycie stajemy się elementami współczesnej kultury konsumenckiej i społeczeństwa, a na koniec przechodzimy do powszechnego zapomnienia. W tym względzie staje się oczywiste, dlaczego ostrzeżenie Heideggera brzmi niezwykle krytycznie i desperacko. Ważne jest, aby pamiętać, że istnieją pewne hermeneutyczne podejścia do heideggerowskiego pojęcia zapomnienia bycia: 1. Teoria krytyczna (Heidegger okrzyknięty najzdolniejszym krytykiem kultury zachodniej). 2. Filozofia historii (Heidegger jest uważany za krytyka filozofii europejskiej i metafizyki, który opuścił ontologię na rzecz epistemologii). Te hermeneutyczne podejścia można scharakteryzować jako redukcję Seinsvergessenheit do kontekstów społecznych i intelektualnych. Natomiast uważamy, że jego poglądy nie mogą być w pełni wyrażone w takich horyzontach interpretacyjnych. Z tego powodu proponujemy opisanie poglądów Heideggera na temat zapomnienia bycia jako projektu eschatologicznego.

Słowa kluczowe: Seinsvergessenheit, zapomnienie bycia, technologia, teologia, historia, metafizyka, późny Heidegger, chrześcijaństwo.

SEINSVERGESSENHEIT IN THE PHILOSOPHY OF MARTIN HEIDEGGER

Mariia Dankanich

*Postgraduate Student at the Department of Philosophy
Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-2253-1227

e-mail: maria_dankanich@ukr.net

Abstract. The present paper explores Martin Heidegger’s concept of “oblivion of being” (Seinsvergessenheit) and its implications in the light of historical and philosophical analysis. It argues that Heidegger’s concept of oblivion of being indirectly and unconsciously expresses Christian eschatological elements in the language of philosophy (ontology).